

احزاب سیاسی ایران

سرانجام جبهه ملی سوم

جبهه ملی سوم با اینکه اتسجام یافته تر فعالیت می کرد و گرایش خود را به انقلاب قهرآمیز علنی کرده بود، ولی به علت مواضع و پیشینه مبارزاتی افراد آن، زیر نام «جبهه ملی» کار می کرد و حتی در اکثر موارد خصوصیات «جبهه ای» داشت.

این روش از اندیشه و بینش به روشنی در شماره های «باختر امروز» انعکاس می یافت. در شماره های اول تا چهارم همین روزنامه (دوره چهارم)، گروه کوشش کرد که باور و ضرورت به «تشکل گروهی» را با احیاء «جبهه ملی» بر مبنای شکل و محتوای نوین آن تلفیق کند. با اینکه این گروه بطور علنی اسم و رسم خود را آشکار نمی کرد ولی در بعضی از انتشارات، از جمله در مقدمه ای که در کتاب مسعود احمد زاده - «مبارزه مسلحانه، هم استراتژی، هم تاکتیک» - که در آذرماه ۱۳۵۰ از طرف سازمان های جبهه

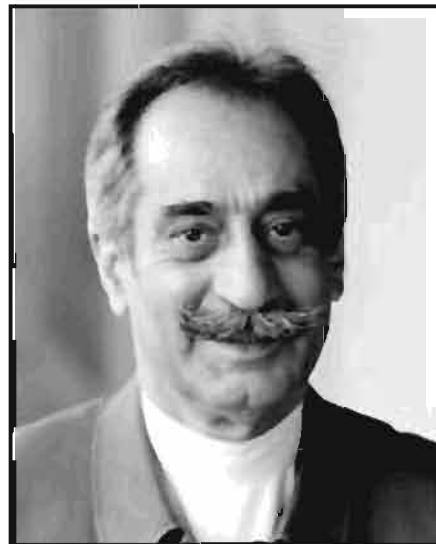
از کودتای ۲۸ مرداد ۱۳۳۲ تا انقلاب ۱۳۵۷

اپوزیسیون و احزاب و سازمان ها و گروه های مخالف رژیم شاه

محمود نفیسی

ملی ایران (بخش خاور میانه) چاپ شد، مسأله وجود گروه آشکارا ولی بطور جانبی و غیر مستقیم مطرح شد. در آغاز دهه ۱۳۵۰، زمانی که جنبش چریکی بویژه از طرف سازمان مجاهدین خلق و سازمان چریک های فدائی خلق در ایران اوج گرفته و سر و صدای زیادی در داخل و خارج - «در کنفدراسیون جهانی» - ایجاد کرده بود، این گروه زیر اسم «جبهه ملی در خاورمیانه» و از راه انتشار «باختر امروز» خود را نماینده و یا «رابط» سازمان های چریکی ایران با اپوزیسیون خارج (که بیشتر به صورت آشکار در داخل کنفدراسیون فعالیت می کرد) می دانست. در کنگره مشترک سازمان های جبهه ملی خارج از کشور در سال ۱۹۷۲ (۱۳۵۱) و پلنوم ۱۹۷۳ (۱۳۵۲)، این گروه دوباره مسأله ضرورت فعالیت گروهی و گرایش های مارکسیستی خود را مطرح ساخته و موفق به تصویب آن شد. در این نشست ها با اینکه تعداد قابل ملاحظه ای از اعضای «جبهه ملی» نگرانی خود را از شیوع و نفوذ گرایش های مارکسیستی و مبارزات چریکی در درون جبهه ملی ابراز داشتند ولی در مورد موجودیت گروه مارکسیستی که در خاور میانه با انتشار «باختر امروز» و نشریه ای عربی به نام «ایران الثوره» به فعالیت های گسترده ای دست زده و

با چریک ها و مجاهدین نیز از راه های مختلف تماس پیدا کرده بود، یا مخالفت نکردند و یا سکوت اختیار کردند. فعالیت این گروه در خاور میانه به منزله «روزنه امید» و «خروج از بن بست» تلقی شده و حتی باعث اعتبار جبهه ملی و طرفدارانش در درون اپوزیسیون خارج گردید. با توجه به اینکه در این دوره جبهه ملی به سبب اختلاف های درونی خود از جمله انشعابی که «سازمان های جبهه ملی در آمریکا» را در مقابل «جبهه ملی سوم» در اروپا قرار می داد، از یک سو، و اوج گیری فعالیت های سازمان های طرفدار اندیشه ماتوتسه دون - «سازمان مارکسیستی - لنینیستی توفان»، «سازمان انقلابی حزب توده» و «سازمان انقلابیون کمونیست» از سوی دیگر، پایه های توده ای دانشجویی خود را در داخل کنفدراسیون از دست داده بود، ولی در سال های ۱۳۵۶-۱۳۵۲، به شکرانه «گروه باختر امروز در خاور میانه»، جبهه ملی دوباره و به تدریج در کنفدراسیون پایه های توده ای پیدا کرد و حتی در بعضی از فدراسیون های دانشجویی اکثریت رهبری را به دست آورد. با فرا رسیدن سال ۱۳۵۶ در واقع این گروه فقط اسم «جبهه ملی» و «دکتر فاطمی» را زیر اسم «باختر امروز» با خود حمل می کرد. چون افرادی که دارای طرز تفکر جبهه ای و غیر مارکسیست

از راست: داریوش فروهر؛ شاپور بختیار؛ کریم سنجابی

«پلاتفورم چپ» در درون جنبش دانشجویی به وجود آورد و تعدادی از کادرهای فعال خود را برای شرکت در انقلاب به ایران گسیل داشت. بطور خلاصه می توان گفت که در سال های ۱۳۵۵-۱۳۵۰، با شرایطی که پیش از این شرح داده شد، «جبهه ملی» در قالب یک سازمان ملی گرا و غیر مارکسیست، متشکل از سازمان های ملی گرا و ملت گرا، دیگر نه در صحنه سیاسی ایران و نه در خارج از ایران (کنفدراسیون جهانی) موجودیت سیاسی نداشت و افراد مجزب و با سابقه آن نظیر «علی شایگان»، «کریم سنجابی»، «غلامحسین صدیقی»، «داریوش فروهر» و «شاپور بختیار»، با اینکه با رژیم شاه حاضر به همکاری نبودند و بطور موقت هم که شده از فعالیت های علنی سیاسی و تشکیلاتی کناره گیری کرده بودند^(۲)، ولی، همان طور که در «جبهه ملی چهارم» شرح داده خواهد شد، در بحبوحه انقلاب ایران در سال های ۱۳۵۷ - ۱۳۵۶، جبهه ملی ایران را به سرعت سازمان دهی کردند، آنچنان که این جبهه در انقلاب بهمن ۱۳۵۷ و سپس در درون حکومت موقت بازرگان به

پروسة معروف به «تجانس» پیدا کره بود، رابطه اش با آنها قطع شد. «پروسة تجانس» مرحله ای بود که در آن فعالین «گروه اتحاد» کوشش کردند که از راه بحث و انتقاد با چریک های فدائی خلق به وحدت نظری و عملی برسند، ولی این کوشش ها که نزدیک به سه سال به طول انجامید، ثمره ای نداشت و اختلاف ها تشدید شد. گروه بطور عمده روی مسائل کمونیستی بویژه در رابطه با نقش و موقعیت «استالین» و «مائوتسه دون»، با سازمان چریک های فدائی خلق در تضاد بود. در سال ۱۳۵۶، گروه اتحاد، دو کتاب تئوریکی و سیاسی «استالینسم»: تبادل نظر در پروسة تجانس بین سازمان های چریک های فدائی خلق، «گروه اتحاد» کمونیستی» و «اندیشه مائوتسه دون و سیاست خارجی چین» را انتشار داد و در آن ها بطور جامع و آشکار موارد اختلاف نظر خود را با چریک ها مطرح ساخت.^(۱) بعد از انتشار این دو نوشته، «گروه اتحاد» از ادامه «پروسة تجانس» دست برداشته و به فعالیت مستقل روی آورد. در آخر سال ۱۳۵۶، «گروه اتحاد» جریانی را به عنوان

بودند یا بطور کامل همکاری خود را با این گروه بریده بودند و یا بطور موقت از سیاست کناره گیری کرده بودند. به دنبال تشدید فعالیت های جدید جبهه ملی در ایران به رهبری کریم سنجابی، داریوش فروهر و شاپور بختیار، این گروه دیگر نمی توانست به اسم «جبهه ملی» به فعالیت خود ادامه دهد. در نتیجه در زمستان ۱۳۵۶ (۱۹۷۷)، در جلسه بطور نسبی وسیعی که از اعضا و هواداران سازمان های جبهه ملی در خارج از کشور (بخش های اروپا، خاورمیانه و آمریکا) تشکیل شد، اعضای این گروه دیدگاه های خود را درباره مسائل گذشته بیان کرده و خروج خود را از سازمان های جبهه ملی ایران اعلام نمودند. سپس این گروه طی جلسه ای در بهمن ماه ۱۳۵۶ با نام «گروه اتحاد کمونیستی» اعلام موجودیت کرد. این گروه با اینکه تا این زمان بطور غیر رسمی نمایندگی غیر مستقیم و تقریبی چریک ها و مجاهدین را در بین دانشجویان خارج از ایران به عهده داشت، ولی به دلیل اختلاف های ایدئولوژیکی که از طرفی با «مجاهدین مارکسیست» و از طرف دیگر با چریک های فدائی خلق در

یکی از طیف های بزرگ تبدیل شد.

جبهه ملی چهارم

به اعتراف رهبران جبهه ملی، آغاز دوباره فعالیت های آنان ناشی از پیدایش فضای باز سیاسی کشور بود که تحت تاثیر به قدرت رسی دموکرات ها در کاخ سفید حاصل شد و ملیون توانستند پس از وقفه ای ۱۲ ساله فعالیت های خود را از سر گیرند. این هنگامی بود که شاه همانند دهه ۱۳۴۰ می خواست با انجام برخی اصلاحات جزئی و هدایت شده پایه های قدرت خویش را استحکام بخشد.

زمینه ساز آغاز به کار «جبهه ملی چهارم» فعالیت های پراکنده ملیون بود که در قالب انتشار چند نامه سرگشاده خطاب به سران

امینی را مشخص کرد. مهمتر اینکه کدورت هایی را هم در مورد محتوای نامه ها، تعداد و نحوه انتشار آن ها در بین ملیون و امضاء کنندگان نامه ها ایجاد کرد. ادامه تلاش ها برای سازماندهی منجر به تشکیل «اتحادیه نیروهای جبهه ملی ایران» در ۲۸ آبان ۱۳۵۶ شد. البته به رغم مذاکرات فراوان پیروان دکتر مصدق، تنها سه حزب «ملت ایران»، «حزب ایران» و «جامعه سوسیالیست ها»، به رهبری رضا شایان - به همراه جمعی از بازاریان - به این ائتلاف پیوستند. رهبران جبهه ملی در آغاز عبارت بودند از کریم سنجابی، رئیس و دبیر هیات اجرایی، شاهیور بختیار مسئول تشکیلات، اسدالله مبشری مسئول بازرسی، رضا شایان مسئول امور مالی و داریوش فروهر مسئول انتشارات و سخنگوی جبهه. اعضای

عدم حضور مؤثر سران جبهه در شورای انقلاب و دولت موقت و ناتوانی در بسیج توده ای از جمله دیگر شاخص هایی است که حاکی از عدم حضور مؤثر و فاصله گیری تدریجی آنان از جنبش است.

رژیم و سخنرانی هایی انتقادی صورت پذیرفت.

یکی از نامه های مهم، نامه ای بود که کریم سنجابی، شاهیور بختیار و داریوش فروهر خطاب به شخص شاه منتشر کردند. در این نامه انجام برخی اصلاحات و رعایت حقوق بشر در قالب پایبندی به قانون اساسی مشروطیت مورد تاکید قرار گرفته بود. این نامه بدین جهت اهمیت دارد که هم سنگ بنای تشکیل جبهه ملی چهارم شد و هم مرز بندی اینان را از سایر اصلاح گران منتقد شاه مانند نهضت آزادی و سلطنت طلبان مشروطه خواه، همچون علی

شورای مرکزی عبارت بودند از: کاظم حسینی، کریم سنجابی، شاهیور بختیار، مهدی آذر، جهانگیر حق شناس، زیرک زاده، ابوالفضل قاسمی، احمد مدنی، محمود مالیان، شانه چی، امیر علانی و مبشری. ریاست شورای مرکزی را کاظم حسینی بر عهده داشت. (۳)

در سال های پرتلاطم ۵۷-۱۳۵۶ که منجر به انقلاب بهمن ۵۷ گردید، فروهر و حزب ملت ایران با انتشار و توزیع بطور نسبی وسیع نشریه «خبرنامه» در خارج و داخل ایران با شعارهای «نهضت ادامه دارد» و «استقرار حکومت ملی هدف جبهه ملی ایران است»، نقش قابل ملاحظه ای در پیروزی

انقلاب بهمن ۱۳۵۷ ایفا کردند. (۴) پس از پیروزی انقلاب بهمن ۱۳۵۷، فروهر که از اعضای اصلی جبهه ملی چهارم محسوب می شد، در دولت بازرگان به وزارت کار رسید. در انتخابات مجلس اول کاندیدهای حزب عبارت بودند از: دکتر بهمن برومند (از تهران) دکتر عباس خاقانی (از محلات) و ابراهیم اقبال از کرمانشاه. (۵)

در این زمان وضعیت انقلابی و خیزش های مردمی علیه نظام پهلوی به صورت ادواری در شهرهای مختلف آغاز شده بود و تاکید سران جبهه مبارزه قانونی در چارچوب قانون اساسی بود. در اعلامیه دکتر سنجابی به مناسبت قیام مردم تبریز چنین آمده بود: «در این مرحله از مبارزه قانونی که ما هستیم شعار خود را در یک خواسته متمرکز می سازیم: سرنوشت ملت ایران به وسیله مبعوثان حقیقی ملت تعیین می شود.» در ۳۰ تیرماه ۵۷ «اتحاد نیروهای ملی» به «جبهه ملی چهارم» تغییر نام یافت. در این تشکل، ریاست هیات اجرایی را دکتر کریم سنجابی بر عهده داشت و اعضای آن عبارت بودند از: بختیار، فروهر، حسینی و مشیری. در شهریور ماه ۱۳۵۷ سران جبهه ملی برای تحقق خواسته های خود و کسب برخی امتیازات به مذاکره با دولت شریف امامی پرداختند. طی نیمه دوم همین سال، در وضعیت انقلابی کشور و با گسترش تعارض میان نیروهای انقلابی، جبهه ملی در برابر رژیم موضع های تندتری اتخاذ کرد اما همچنان خواهان انجام اصلاحات در قالب قانون اساسی بود و پس از ملاقات با امام خمینی در پاریس (آبان ۱۳۵۷)، با صدور یک بیانیه سه ماده ای بر خواست رهبر انقلاب و مردم مبنی بر اعلام غیر قانونی بودن نظام پادشاهی و عدم سازش با آن تاکید کرد. پس از بازگشت آقای سنجابی از پاریس و بازداشت وی و داریوش فروهر، آنها ملاقات هایی با سپهبد

انقلاب عقب افتاد. عدم حضور مؤثر سران جبهه در شورای انقلاب و دولت موقت و ناتوانی در بسیج توده ای از جمله دیگر شاخص هایی است که حاکی از عدم حضور مؤثر و فاصله گیری تدریجی آنان از جنبش است. (۷)

پانویس:

- ۱- درباره سیر تکامل این گروه در درون جبهه ملی خارج از ایران و سپس فعالیت گروه در خاورمیانه، برای تدارک برای ایجاد یک هسته کمونیستی رجوع کنید به: گروه اتحاد کمونیستی «چه نباید کرد؟»، نقدی بر گذشته و رهنمودی برای آینده، بدون ذکر مکان چاپ، ۱۳۵۶، ص ۱۸ تا ۲۳. «تراپ حق شناس»، «احزاب و سازمان های جنبش کمونیستی ایران»، مجله نقطه، سال سوم، شماره بهار ۱۳۷۶، ص ۷ تا ۱۵. «تاریخچه مختصر فعالیت» در نشریه «رهائی»، نشریه سازمان وحدت کمونیستی، شماره ۴، فروردین ۱۳۵۸، ص ۳ تا ۱۰
- ۲- تاریخ صد ساله احزاب و سازمان های ایران، ص ۵۵۲
- ۳- تاریخ نامی آفتاب، ص ۹ تا ۷
- ۴- خبرنگار جبهه ملی ایران، شماره های ۷ مهر ۱۳۵۶، ۱۵ اردیبهشت ۱۳۵۷ و شماره ۲۱، ۱۲ فروردین ۱۳۵۹
- ۵- همان تاریخ صد ساله، جلد دوم، ص ۳۰۸
- ۶- استاد لانه جاسوسی، شماره ۲۱، ص ۳۳ تا ۳۴؛ که درباره کریم سنجایی است و این قسمت از آن گرفته شده.
- ۷- تاریخ نامی آفتاب، ص ۹

گفتند: «بازداشت ما دو نفر در ابتدای امر می توانست مقداری موجه باشد. اما هرچه زمان بگذرد میدان برای دیگران خالی می ماند و ما از سازماتدهی و ایجاد یک سازمان متشکل در مقابل آنان عقب خواهیم ماند، وقت آن رسیده که جبهه ملی تلاشی های خود را شدت بخشد و آن را سازماتدهی کند. همزمان، جبهه ملی به عنوان جانشین نظام پادشاهی برای جلب نظر ایالات متحده تماس هایی با مقامات سفارت آمریکا در ایران برقرار کرد. ارزیابی مسئولان سفارت پس از اولین ملاقات با کریم سنجایی چنین است: «... سنجایی می خواست بطور غیر مستقیم چیزی را که حسن نیت خودش و عقاید روشنفکرانه و گرایش به طرفداری از غرب می دانست، برای توجه ایالات متحده منتقل کند.»

ارزیابی مسئولان سفارت آمریکا از ملاقات بعدی بسیار گویا و مبین شرایط نابسامان و ضعف و انفعال جبهه ملی است: «سنجایی در میدان رها شده و خود را تنها احساس می کند و در جستجوی دوستانی مانند دولت آمریکا است.»^(۶) و بالأخره این دیدگاه که تا حدودی با اسناد ساواک نیز همخوانی دارد به این جا می انجامد که ... در آخرین روزهای منتهی به پیروزی انقلاب اسلامی و ورود امام، جبهه ملی از کاروان

ناصر مقدم، رئیس ساواک و شخص شاه داشتند. سنجایی در دیدار با مقدم گفت: «ما ممکن است برای شاه به منزله آخرین تیر ترکش باشیم.» در این زمان و در پی رهنمود آمریکا، شاه به مذاکره و آشتی با مخالفان میانه رو، یعنی ملی گراها می اندیشید. شاه از تمایل و شرایط ملین برای سازش از راه غربی ها و واسطه هایی مانند احسان نراقی آگاه بود. نراقی از طرف رهبران جبهه ملی برای شاه پیام آورده بود که آنان حاضرند تحت شرایطی با پشت کردن به مذهب یون با شاه برای تشکیل دولت به توافق برسند. شاه نیز پس از مذاکره مستقیم با ملیون به آنان پیشنهاد تشکیل دولت داد. سران جبهه نیز در جلسات داخلی خود کلیت پیشنهادها را پذیرفته و در پی یافتن فرد مطلوب و نیز حل مشکل خود با امام و مجاب کردن یا دور زدن ایشان بودند. اما شاهپور بختیار بدون هم آهنگی با شورای جبهه، کار را با شاه تمام کرد و خبر انتصاب او به سرعت منعکس شد و شورای جبهه ملی هم در واکنشی او را از جبهه اخراج و همکاری با وی را تحریم کرد. تاکتیک ملیون نیز بزرگ جلوه دادن تهدید نیروهای مذهبی و نیرومند نشان دادن خود برای جایگزینی و مهار مذهب یون بود. در اذر ماه ۱۳۵۷ که آقای سنجایی و فروهر تحت نظر مقامات ساواک بسر می بردند، خطاب به مقامات عالی رتبه رژیم پهلوی

Yorkie Puppies For Free To a Good Home

۲ عدد توله سگ یورکی (نر و ماده)

بصورت رایگان به یک خانه خوب داده می شود

2 AKC Registered and Trained
(Male & Female)

If Interested Contact:
jim.warren90@yahoo.com

فیلمبرداری و عکسبرداری حرفه ای

ساخت آلبوم ایتالیایی

ساخت موزیک ویدئو

ساخت آهنگ به صورت کامل

کوروش پارسی koorosh.parsi7@yahoo.com

832-677-2386